

5 Consultatiedocument Farmacotherapeutisch Kompas voor registratiehouders
Graag reactie voor 31 oktober 2026 van de registratiehouders die volgens de
consultatieprocedure kunnen reageren.

10 Droge ogen

Advies

15 Bij droge ogen en keratoconjunctivitis sicca geven kunsttranen veelal verlichting van de klachten. Een kunsttraan met een conserveermiddel (flesje) is eerste keus op basis van kosten. Probeer bij onvoldoende effect een andere kunsttraan of bij verergering van klachten en irritatie een kunsttraan met een ander conserveermiddel of eventueel een conserveermiddelvrije kunsttraan (verpakking voor eenmalig gebruik). Een indifferente oogzalf voor het slapengaan geeft langer bescherming; geef deze bij keratoconjunctivitis sicca standaard.

20 Aanvullingen op standaardadvies

Middel	Aanvullende zin
ciclosporine (oculair)	Dit middel komt niet voor in de Nederlandse richtlijnen voor de behandeling van droge ogen.

Behandelplan

25 Dit stappenplan beschrijft het beleid bij droge ogen en keratoconjunctivitis sicca in de eerstelijnszorg.

Stappenplan:

Stap:

1. Bespreek niet medicamenteus beleid

30 Geef voorlichting over de meest waarschijnlijke oorzaken van droge ogen, en geef niet-medicamenteuze adviezen:

- Wrijf niet in de ogen;
- Knipper regelmatig met de ogen bij beeldschermwerk en lezen;
- Vermijd droge lucht (airconditioning, centrale verwarming), tocht of rook;
- Vermijd contactlensgebruik zo veel mogelijk.

35 Verwijs voor meer uitleg naar *Verwijzing*: Ik heb droge ogen op thuisarts.nl.

Ga naar stap 2 als voorlichting onvoldoende verbetering geeft.

Toelichting:

40 Droge ogen worden veroorzaakt door een verminderde traanproductie of een toegenomen verdamping. Beoordeel in eerste instantie of er een behandelbare oorzaak is, zoals een auto-immuunziekte, medicatie, externe factoren, blefaritis, entropion, ectropion, trichiase of contactlensgebruik, en behandel deze zo mogelijk [1].

45 Geneesmiddelen die droge ogen kunnen geven zijn o.a. parasympatholytica (bijvoorbeeld urologische spasmolytica), antipsychotica, antidepressiva, bètablokkers, orale antihistaminica, cytostatica, acetylsalicylzuur, lokale glaucoommiddelen, sommige lokale antihistaminica, botulinetoxine A, isotretinoïne, risedroninezuur, sommige antivirale middelen en de anti-epileptica pregabaline en topiramaat.

- 5 Externe factoren zoals droge lucht en wind kunnen ervoor zorgen dat de traanfilm sneller uitdroogt. Bij te weinig knipperbewegingen (tijdens lezen of beeldschermwerk) wordt de traanfilm niet meer gelijkmatig over het oog verdeeld waardoor delen van het hoornvlies eerder uitdrogen [1].

- 10 Ongeveer 30–50% van de contactlensgebruikers geeft aan enige klachten van droge ogen te hebben. Bij contactlensdragers is vaak sprake van een verminderd aantal functionerende meibomkliertjes, waardoor de olie-achtige laag van de traanfilm verminderd is en de traanfilm sneller verdampt [2]. Droge ogen kunnen weer leiden tot intolerantie/problemen met het dragen van contactlenzen (voor een goed draagcomfort is een goede traanfilm noodzakelijk) [2] [3].

- 15 **Stap:**
2. Geef kunsttraan met conserveermiddel en eventueel oogzalf

Kies één van de volgende kunsttranen met conserveermiddel:

- 20
- *Verwijzing:* carbomeer ooggel
 - *Verwijzing:* dextran/hypromellose
 - *Verwijzing:* hypromellose (voorkeur op basis van kosten)
 - *Verwijzing:* povidon

Maximaal 4-5x/dag toedienen. Contactlenzen zo veel mogelijk uitlaten.

Binnen de groep van kunsttranen bestaan grote verschillen in kosten en vergoeding; zie ook rubriek Geneesmiddelen: Toon kosten.

- 25 Overweeg daarnaast bij ernstige klachten een indifferente oogzalf voor het slapengaan of naar behoefte:

- *Verwijzing:* paraffine/vaseline/wolvet

Voeg bij keratoconjunctivitis sicca **altijd** indifferente oogzalf toe.

- 30 Wissel bij onvoldoende effect van kunsttraan. Probeer bij symptomen van irritatie of allergie voor het conserveermiddel eerst een kunsttraan met een ander conserveermiddel. Ga naar stap 3 als de klachten hiermee niet afnemen.

Let Op:

- 35 Kunsttranen met een conserveermiddel mogen volgens het NHG niet vaker dan viermaal daags gebruikt worden, aangezien de conserveermiddelen toxisch kunnen zijn voor het cornea-epitheel (m.n. benzalkoniumchloride) [1]. Fabrikanten adviseren daarentegen tot 5x/dag toe te dienen.

Toelichting:

Kunsttranen met een conserveermiddel (flesjes) zijn goedkoper dan kunsttranen zonder een conserveermiddel (verpakking voor eenmalig gebruik) en zijn daarom het

- 5 middel van eerste keuze [1]. Ook zijn flesjes duurzamer dan verpakkingen voor eenmalig gebruik.

10 Er zijn geen gegevens bekend over het verschil in effectiviteit tussen de kunsttranen. Per patiënt kan het effect van de verschillende middelen en de keus tussen druppels of gel verschillen, waardoor het bij onvoldoende effect zinvol kan zijn eerst een andere kunsttraan te proberen.

Verergering van de klachten of steeds vaker moeten druppelen na initieel goed effect, kan het gevolg zijn van irritatie door of overgevoeligheid voor een conserveermiddel. In dat geval kan het zinvol zijn een kunsttraan met een ander conserveermiddel te proberen.

- 15 Het conserveermiddel benzalkoniumchloride kan worden opgenomen door (zachte) contactlenzen, waardoor het oog langdurig wordt blootgesteld aan benzalkoniumchloride en een schadelijk effect op de cornea mogelijk is. Volg onderstaande adviezen:

- 20
- Bij harde lenzen: lenzen uitnemen tot 15 minuten na druppelen;
 - Bij zachte contactlenzen en < 3x/dag druppelen: lenzen uitnemen tot 15 minuten na druppelen;
 - Bij zachte contactlenzen en 4x/dag druppelen: draag geen zachte lenzen.

Bij andere conserveermiddelen dan benzalkoniumchloride: lenzen uitnemen tot 10 minuten na druppelen.

- 25 Bij het gebruik van ooggel of oogzalf kunnen er in het geheel geen lenzen worden gedragen. De viscositeit van ooggel gaat niet goed samen met lenzen en het vet uit een oogzalf kan blijven plakken aan de lens.

30 Een oogzalf geeft langer bescherming tegen klachten van droge ogen maar geeft wazig zicht; daarom wordt deze bij voorkeur voor het slapengaan gegeven. Indifferente oogzalf bevat geen conserveermiddel en mag naar behoefte gebruikt worden, ook in combinatie met andere oogdruppels.

Bij gebruik van meerdere soorten oogpreparaten deze toedienen met een interval van ten minste vijftien minuten. Indien oogzalven worden gebruikt deze als laatste toedienen.

- 35 **Stap:**
3. Geef kunsttraan zonder conserveermiddel

Kies één van de volgende kunsttranen:

- 40
- *Verwijzing:* carbomeer
 - *Verwijzing:* carboxymethylcellulose
 - *Verwijzing:* hyaluronzuur/carbomeer
 - *Verwijzing:* hypromellose
 - *Verwijzing:* povidon

Zo nodig elk uur 1 druppel.

- 5 Binnen de groep van kunsttranen bestaan grote verschillen in kosten en vergoeding; zie ook rubriek Geneesmiddelen: Toon kosten.

Overweeg daarnaast bij ernstige klachten voor het slapengaan indifferente oogzalf:

- **Verwijzing:** paraffine/vaseline/wolvet

Voeg bij keratoconjunctivitis sicca **altijd** een indifferente oogzalf toe.

- 10 Wissel bij onvoldoende effect van kunsttraan.

Toelichting:

- 15 Toename van de klachten of steeds vaker moeten druppelen na een initieel goed effect van een kunsttraan met conserveermiddel, kan het gevolg zijn van irritatie door of allergie voor een conserveermiddel. In dat geval kan het zinvol zijn een kunsttraan zonder conserveermiddel te proberen. Kunsttranen zonder conserveermiddel zijn even effectief als kunsttranen met conserveermiddel, maar zijn op basis van kosten het middel van tweede keuze [1].

Conserveermiddelvrije oogdruppels zijn niet schadelijk voor het cornea-epitheel en kunnen zo vaak als nodig worden gebruikt.

- 20 Neem contactlenzen uit voor het druppelen van een conserveermiddelvrije kunsttraan en plaats ze na minimaal 10 minuten weer terug. Bij het gebruik van ooggel of oogzalf kunnen er in het geheel geen lenzen worden gedragen. De viscositeit van ooggel gaat niet goed samen met lenzen en het vet uit een oogzalf kan blijven plakken aan de lens.

- 25 Kunsttranen zonder conserveermiddel zijn bestemd voor eenmalig gebruik, na gebruik onmiddellijk weggooien.

Achtergrond

Definitie

- 30 Een goede traanfilm is nodig om het oog te bevochtigen en te beschermen tegen uitdroging, vuil, stof en infecties. Wanneer er te weinig tranen zijn of als de tranen van slechte kwaliteit zijn, spreekt men van droge ogen [3].

- 35 Klachten van droge ogen komen veel voor, met name bij ouderen en vrouwen. De oorzaak van droge ogen is veelal multifactorieel. Het kan veroorzaakt worden door een verminderde traanproductie, toegenomen verdamping, of een ongelijkmatige traanfilmverdeling bij een onregelmatig hoornvlies, maar vaak blijft de oorzaak van een droog oog onbekend [3].

- 40 Een verminderde traanproductie kan optreden bij o.a. auto-immuunziekten (zoals de ziekte van Sjögren, reumatoïde artritis, de ziekte van Graves, sarcoïdose of SLE), diabetes mellitus, involutie van de traanbuis bij hogere leeftijd, of door gebruik van sommige medicijnen (zoals parasymphaticolytica (bijvoorbeeld urologische spasmolytica), antipsychotica, antidepressiva, bètablokkers, orale antihistaminica, cytostatica, acetylsalicylzuur, lokale glaucoommiddelen, sommige lokale

- 5 antihistaminica, botulinetoxine A, isotretinoïne, risedroninezuur, sommige antivirale middelen en de anti-epileptica pregabaline en topiramaat). Ook kan een laserbehandeling van een refractieafwijking leiden tot een verminderde traanproductie. De klachten van droge ogen na een laserbehandeling verdwijnen doorgaans na 6 tot 12 maanden [1].
- 10 Toegenomen verdamping van de traanfilm kan o.a. veroorzaakt worden door externe factoren, zoals droge lucht of minder knipperen door lezen of beeldschermwerk. Bij disfunctie van de meibomkliertjes van het oog is het vetlaagje van de traanfilm verminderd, waardoor de traanfilm eveneens sneller verdampt. Het aantal functionerende meibomkliertjes neemt af bij
- 15 contactlensgebruik en toenemende leeftijd [1][3].

Droge ogen kunnen leiden tot keratoconjunctivitis sicca, een ernstig symptomencomplex waarbij er defecten aan de cornea ontstaan met risico op littekenvorming, visusverlies en ooginfecties [1].

- 20 Voor de behandeling van andere oogaandoeningen die gepaard kunnen gaan met droge ogen (zoals blefaritis) zie de NHG-Standaard Rood oog en oogtrauma [1].

Symptomen

- 25 Droge ogen kunnen symptomen geven van jeuk of van een vermoeid, branderig, stekend of zanderig gevoel in de ogen. Droge ogen hoeven niet gepaard te gaan met roodheid, maar door irritatie kan de conjunctiva wel rood worden. Ook kan er sprake zijn van dichtgeplakte oogleden, overmatig tranen, fotofobie of visusvermindering [1].

Symptomen van keratoconjunctivitis sicca zijn droge en vaak rode ogen, en slijm, epitheelraden of droge plekken op de cornea, waardoor de cornea zijn glans verliest [1].

Behandeldoel

- 30 Het doel is om de klachten van droge ogen te verminderen en om complicaties van keratoconjunctivitis sicca te voorkomen. De symptomen nemen doorgaans snel af door het gebruik van kunsttranen.

Uitgangspunten

- 35 Droge ogen is vaak een chronische aandoening en kan wisselend in ernst aanwezig zijn. In een periode met een toename van klachten kunnen kunsttranen de klachten verlichten, maar ze genezen de onderliggende aandoening meestal niet [3].

Hormonale veranderingen (zoals zwangerschap en overgang) kunnen een oorzaak zijn voor Meibomklierdysfunctie [1].

- 40 Kunsttranen verhogen de viscositeit van het traanvocht, waardoor een stabiele traanfilm ontstaat. Ze beschermen het oog tegen uitdroging en beschadiging. Een indifferente oogzalf geeft langer bescherming maar geeft ook wazig zicht; gebruik deze daarom bij voorkeur voor het slapengaan [1].

5 Er zijn geen gegevens bekend over het verschil in klachtenverlichting bij gebruik van verschillende kunsttranen. De effectiviteit wordt gelijk verondersteld. Uit ervaring blijkt dat het effect van verschillende middelen per patiënt kan verschillen en dat het bij onvoldoende effect zinvol is een ander middel te gebruiken [1].

10 De behandeling van keratoconjunctivitis sicca is hetzelfde als bij droge ogen, maar voor het slapengaan wordt altijd oogzalf voorgeschreven. Lichte cornea-aantasting bij keratoconjunctivitis sicca kan in de eerstelijnszorg behandeld worden. Controleer na 3 dagen en na 1 en 2 weken de therapietrouw. Verwijs naar de oogarts als de cornea-afwijkingen na 1-2 weken niet verdwijnen [1].

15 Verwijs tevens naar de oogarts bij hardnekkige klachten van droge ogen, bij een forse entropion (naar binnen gedraaid ooglid), ectropion (naar buiten gedraaid ooglid) of trichiase (wimpers tegen het oog) en bij grote cornea-afwijkingen. Verwijs naar de internist of reumatoloog bij een vermoeden van een systeemziekte [1].

20 Er bestaan verschillende oogdruppelhulpmiddelen die de oogdruppelgebruiker kan helpen goed te druppelen. De keuze is afhankelijk van het gebruikte druppelflesje en van het eventuele probleem dat de gebruiker ondervindt tijdens het druppelen (zoals weinig knijpkracht of moeite met het stilhouden van de druppelhand). Voor een overzicht van de oogdruppelhulpmiddelen, zie [Verwijzing: Oogdruppelhulpmiddelen](#) (informatie voor zorgverleners) op oogziekenhuis.nl.

Geneesmiddelen

Geneesmiddelgroep	Stofnaam
kunsttranen	carbomeer
	carboxymethylcellulose
	dextran/hypromellose
	hyaluronzuur/carbomeer
	hypromellose
	paraffine/vaseline/wolvet
middelen voor oculair gebruik, overige	povidon
	ciclosporine (oculair)

Bronnen:

- 5 1. [NHG-Standaard Rood oog en oogtrauma. 2017, aanpassing februari 2026. Via richtlijnen.nhg.org.](https://richtlijnen.nhg.org)
2. [Oogcentra Stichting Topklinische Ziekenhuizen \(STZ\). Contactlenzen: problemen en complicaties. Geraadpleegd augustus 2026. Via oogartsen.nl.](https://oogartsen.nl)
- 10 3. [Oogcentra Stichting Topklinische Ziekenhuizen \(STZ\). Droge ogen: hoofdfolder \(keratoconjunctivitis sicca, droog oog\). Geraadpleegd augustus 2026. Via oogartsen.nl.](https://oogartsen.nl)